

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIJY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
QARSHI MUHANDISLIK-IQTISODIYOT INSTITUTI

“TASDIQLAYMAN”

Qarshi muhandislik-iqtisodiyot instituti

O.SH. Bazarov

2024 yil

Ro'yhatga olindi № 05/03/0115

“27” iyun 2024 yil

IQTISODIY O'SISH

FANING O'QUV DASTURI

- Bilim sohasi:** 300000 – Ijtimoiy fanlar, jurnalistika va axborot
Ta'lim sohasi: 310000 – Ijtimoiy va xulq atvorga mansub fanlar
Ta'lim yo'nalishi: 60310100 – Iqtisodiyot (tarmoqlar va sohalar bo'yicha)
sirtqi ta'lim yo'nalishi 3-kurs talabalari uchun mo'ljallangan

Qarshi – 2024

Fan/modul kodi ECOINN6	O'quv yili 2024-2025	Semestr 6	ECTS - Kreditlar 6
Fan/modul turi Majburiy	Ta'lim tili O'zbek	Auditoriya mashg'ulotlari (soat) 28	Haftadagi da'rs soatlari 5
Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
1.	Iqtisodiy o'sish	152	180
2.	<p>1. Fanning mazmuni</p> <p>Ushbu fan iqtisodiy o'sish, uning tarkibi, xususiyatlari, turlari, omillari, modellari, mexanizmlari va ularning amal qilish qonuniyatlari, davlatning iqtisodiy o'sish va rivojlanish siyosati hamda uning asosiy yo'nalishlari, iqtisodiy o'sish to'g'risidagi turli hil qarashlar, ularning asoslari va manbalarini, iqtisodiy o'sishni ta'minlashda davlat hamda nodavlat sektorining ahamiyatini o'rgatadi.</p> <p>Fanni o'qitishdan maqsad – talabalarga iqtisodiy o'sish to'g'risidagi bilimlarning nazariy asoslarini, iqtisodiy rivojlanishning asosiy tushunchalarini, iqtisodiy qonunlar va tamoyillarini o'rgatish, iqtisodiy o'sish va rivojlantirishni solishtirishda chuqur tahlil qilish, iqtisodiy o'sishga ham nazariy ham empirik yondashuvni tushuntirish, iqtisodiy o'sish modellari tushuntirish va ulardan foydalanishni o'rgatish, iqtisodiy o'sishni mustaqil baholay olish qobiliyatini shakllantirishdan iborat.</p> <p>Ushbu maqsadga erishish uchun fan talabalarini nazariy bilimlar, amaliy ko'nikmalalar, iqtisodiy hodisa va jarayonlarga ustulubiy yondoshuv hamda ilmiy dunyoqarashini shakllantirish vazifalarini bajaradi.</p> <p>Fanning asosiy vazifalari quyidagilarni o'z ichiga oladi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - o'tkazilayotgan tahlillarga asoslanib empirik usullarni baholay olishni o'rgatish; - ushbu yo'nalishdagi tadqiqotchilarning ishlarini baholay olishni o'rgatish; - iqtisodiy o'sishga ta'luqli bo'lgan eng samarali adabiyotlarni ajratib olib bilishni o'rgatish; - nazariy modellarni tahlil qila olish va asosiy mexanizmlarni tushunishni o'rgatish; - iqtisodiy o'sish mavzusiga tegishli ma'lumotlarni yig'ishni o'rgatish; - o'tkazilayotgan tahlillarda o'zlarining empirik bilimlarini qo'llay olishni o'rgatish; - o'z fikrini bildiray olishi va ularni himoyalay olishni o'rgatish; - iqtisodiy o'sish bilan bog'liq bo'lgan ma'lumotlarni tahlil qila olishni o'rgatish. 		

<p>II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)</p> <p>II.1. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:</p> <p>1-mavzu. Kirish: iqtisodiy o'sish. Solov modeli.</p> <p>Iqtisodiy o'sish tushunchasi. Iqtisodiy o'sish va rivojlanish. Iqtisodiy yondashuv va ularning mazmuni. Iqtisodiy yondashuvlar. Ikki tarmoqli yondashuv. Iqtisodiy o'sish ko'rsatkichlari.</p> <p>Robert Solovning iqtisodiy o'sish nazariyasi kitobi. Solov modeli yaratilishi va nobel mukofoti taqdimoti. Solov modelining asoslari. Solov modeli formulasi. Kapital va mehnat tushunchalari. Solov modeli qo'llanilishi. Solov modeli va texnologiyalar o'rtasidagi bog'liqlik. Solov modeli va texnologik jarayon diagraamasi.</p> <p>2-mavzu. Tutash-avlodlar iqtisodiy o'sish modeli. O'sishning neoklassik modellari empirik qo'llanishi.</p> <p>Firmalar, ishlab chiqarish jarayoni, mahsulotlar va kapitalga bo'lgan talab. Kapital turlari. Uy xo'jaligida jamg'armalar va ularning kapital oqimiga ta'siri. Raqobat munosabatlarining iqtisodiy o'sishga ta'siri. Rivojlanayotgan iqtisodiyotda raqobatning ahamiyati. Inson omili va inson kapitali. Turli davr ishlab chiqarish jarayonlari va ularning o'zaro aloqadorligi.</p> <p>Solov modelidan foydalanishning bir necha ko'rinishlari. Neoklassik o'sish modellari. Solov modelida kengaytirish tushunchasi va uning inson kapitali bilan bog'liqligi. Neoklassik modelning foydalilik darajasi. Davlatlar boyligi va qashshoqligi. O'sish tempining istiqboli, uning tahlili. Davlatlar o'rtasida daromadlar taqsimoti.</p> <p>3-mavzu. Fiskal siyosat. G'oyalari iqtisodiyoti.</p> <p>Davlatning iqtisodiy o'sishga ta'siri va iqtisodiy o'sishni ta'minlovchisi sifatida. Davlatning infratuzilmalarni ta'minlashi. Kapital, qonunlar, ta'lim, sog'liqni saqlash va kommunal xizmatlar. Xususiy kapital samaradorligini oshirish. Rivojlanayotgan davlatlar o'rtasidagi iqtisodiy rivojlanish farqlari.</p> <p>Iqtisodiy o'sishning kapitalga yo'naltirilgan nazariyalari. Jismoniy va texnologik kapital. Texnologik rivojlanish bo'lmagan holatda iqtisodiy o'sishni ifodalash. Ushbu model orqali ayrim davlatlarning boyligi va ayrim davlatlarning qashshoqligini ifodalash. Turli texnologiyalarning rivojlanishi iqtisodiyotga bevosita va bilvosita ta'siri.</p> <p>4-mavzu. O'sish dvigateli. To'liq bir tarmoqli neoklassik o'sish modeli.</p> <p>Iqtisodiy o'sishning aniq texnologik modeli va g'oyalari. Nega ilg'or mamlakatlardagi texnologiyalar boshqa bir davlatlarga nisbatan 2-3 yilga ilgirilib ketgan? Texnologik rivojlanishga nimalar sabab bo'lgan? Nega o'sish sur'ati 1% o'rni 2%ni yoki 10%ni tashkil etadi? Iqtisodchilar fikri: Iqtisodiy o'sishning endogen nazariyasi. Endogen va ekzogen omillar. Texnologik jarayon asosida iqtisodiy kuchlarni hisobga olish.</p> <p>Ushbu mavzuda yuqorida ko'rib chiqilgan barcha mavzularning umumiy xulosasi bir yerga yig'ilgan. Yuqoridagi mavzularda chuqur ko'rib chiqilgan masalalarning o'xshashligi va ularning farqlari ko'rib chiqilgan. 20 asr boshlarida boy davlatlarning qashshoq davlatlarga nisbatan rivojlanganligi va</p>
--

bo'yligi 20-40 baravar yuqori bo'lgan. 1870-1990 yillardagi davlatlar iqtisodiyoti va ularda neoklassik modellarning rivojlanganlik darajasiga hamda iqtisodiy o'sishga ta'siri.

5-mavzu. O'sish va rivojlanishning sodda modeli. Ikki tarmoqli va ikki turdagi iqtisodiyot.

Rivojlangan va rivojlanayotgan davlatlar o'rtasidagi iqtisodiy o'sish. Romer va Shempeter modellari. Mikroiqisodiy asosga ko'ra davlatlarda texnologik rivojlanishning sabablari. O'sish dvigateli. Bir yo'nalishdagi texnologiyalarning turli davlatlarda turli samaradorlikka egaligi.

Ushbu mavzuda tarmoqlarning rivojlanishida ikki model keltirilgan. An'anaviy tarmoqda uy xo'jaligi, yer resurslari va mehnat aks etgan. Fabrika yoki bir zavod, maxsulotlarni ishlab chiqarish uchun og'ir va mukammal texnikalar mavjud emas. Bunday texnologiyalar vujudga kelishi tarmoq rivojlanishini keskin o'zgartirib yuboradi. Ishlab chiqarishda revolyusiyaga olib keladi. Ikki tarmoqli iqtisodiyotda uy xo'jaligi va rivojlangan ishlab chiqarish tarmog'i ko'rib chiqiladi. Shartli ravishda I davlat olinib bu davlat boshqa qo'shni davlatlar bilan savdo olib bormaydi deb belgilab olamiz. Sababi tashqi savdo aloqalari tarmoqlar rivojlanishi uchun o'ziga hos imkoniyatlar ochib beradi. Xalqaro savdo amalga oshirayotgan davlatlarning birida texnologik rivojlanish qolgan davlatlar iqtisodiyotiga ham o'z ta'sirini ko'rsatadi.

6-mavzu. Tugallangan ikki turdagi iqtisodiyot. Ijtimoiy infratuzilma va uzoq muddatli iqtisodiy ko'rsatkichlar.

Jismoniy va inson kapitalini o'z ichiga olgan ikki model. Modellarning iqtisodiy o'sishga ta'sir etuvchi asosiy xususiyatlari. Ikki modeldagi barcha ko'rsatkichlarni I modelda umumlashtirish. Modellarga misol keltirishda asosan uy xo'jaligi va ishlab chiqarish tarmoqlari misol tariqasida olingan. Ushbu tarmoqlar iqtisodiyot rivojlanishida muhim ahamiyatga ega ekanligi va bunga bir qator sabablar keltiriladi.

Davlatlar o'rtasidagi iqtisodiy o'sishlarning turlichaligiga sabab ayrim davlatlar investitsiyaga va yangi texnologiyalarni o'rganishga ko'proq mablag' va inson kapitalini sarflashlari. Bunga yana bir sabab ularning geografik jihatdan joylashgan hududi sanaladi. YA'ni tabiiy boyliklarning mavjudligi va iqlimi. Bundan tashqari ma'daniyati va dimi ham bunga ta'sir etuvchi omil bo'lib hisoblanadi. Maks Veber g'oyalari.

7-mavzu. Aholi va mustahkam iqtisodiy o'sishning manbalari. Endogen o'sishning alternativ nazariyasi.

Texnologiyalarning rivojlanish tezligi va aholi jon boshiga to'g'ri keluvchi daromad. Iqtisodiyotga tadbiiq etilishi mumkin bo'lgan iqtisodiy g'oyalari soni. Aholi o'sishi hisobiga ularning hayot sifati oshishi. Tomas Maltus fikri. Genri Djorj g'oyalari.

Ushbu mavzuda endogen o'sishning alternativ nazariyalari ko'rib chiqiladi. Iqtisodiy g'oyalari tarixida tabiiy resurslar mavjudligi sharoitida uzoq muddatli va mustahkam o'sishga e'tibor ko'proq. Yuqoridagi mavzularda ham faqatgina ayrim modellargagina to'xtalangan. Bundan tashqari ko'plab iqtisodiy o'sish

modellari mavjud. Ushbu modellar orqali iqtisodiy o'sish va rivojlanishning umumiy nazariyalari ko'rib chiqilgan.

III. Amaliy mashg'ulotlari bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Kirish: iqtisodiy o'sish.
2. Solov modeli.
3. Tutash-avlodlar iqtisodiy o'sish modeli.
4. O'sishning neoklassik modellari empirik qo'llanishi.
5. Fiskal siyosat.
6. G'oyalari iqtisodiyoti.
7. O'sish dvigateli.
8. To'liq bir tarmoqli neoklassik o'sish modeli.
9. O'sish va rivojlanishning sodda modeli.
10. Ikki tarmoqli va ikki turdagi iqtisodiyot.
11. Tugallangan ikki turdagi iqtisodiyot.
12. Ijtimoiy infratuzilma va uzoq muddatli iqtisodiy ko'rsatkichlar.
13. Aholi va mustahkam iqtisodiy o'sishning manbalari.
14. Endogen o'sishning alternativ nazariyasi.
15. Urbanizatsiya.
16. Tabiiy resurslar va iqtisodiy o'sish.
17. Iqtisodiy o'sishni tushunish.

Amaliy mashg'ulotlar multimedia qurulumlari bilan jihozlangan auditoriyada bir akademik guruhga bir professor-o'qituvchi tomonidan o'tkazilishi zarur. Mashg'ulotlar faol va interfaol usullar yordamida o'tilishi, mos ravishda munosib pedagogik va axborot texnologiyalar qo'llanilishi maqsadga muvofiq.

IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. Kirish: iqtisodiy o'sish.
2. Solov modeli.
3. Tutash-avlodlar iqtisodiy o'sish modeli.
4. O'sishning neoklassik modellari empirik qo'llanishi.
5. Fiskal siyosat.
6. G'oyalari iqtisodiyoti.
7. O'sish dvigateli.
8. To'liq bir tarmoqli neoklassik o'sish modeli.
9. O'sish va rivojlanishning sodda modeli.
10. Ikki tarmoqli va ikki turdagi iqtisodiyot.
11. Tugallangan ikki turdagi iqtisodiyot.
12. Ijtimoiy infratuzilma va uzoq muddatli iqtisodiy ko'rsatkichlar.
13. Aholi va mustahkam iqtisodiy o'sishning manbalari.
14. Endogen o'sishning alternativ nazariyasi.
15. Urbanizatsiya.
16. Tabiiy resurslar va iqtisodiy o'sish.

<p>17. Iqtisodiy o'zlashishni tushinish. Mustaqil o'zlashtiriladigan mavzular bo'yicha talabalar tomonidan loyiha ishi, esse, tezis yoki ilmiy maqola yozish, referatlar tayyorlash va uni taqdimot qilish tavsifiya etiladi.</p>	<p>V. Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar) Fanni o'zlashtirish natijasida talaba:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Iqtisodiy rivojlanishning umumiy asoslari, bosqichlari, o'zgarish sabablari va oqibatlari; hozirgi zamon iqtisodiy o'sish ko'rsatkichlari; iqtisodiy qonunlar, kategoriyalar va modellar to'g'risidatavvur va bilimga ega bo'lishi; • iqtisodiyot asoslarini; milliy iqtisodiyotning amal qilishi va rivojlanishi qonuniyatlarini; makroiqtisodiy darajadagi vaziyatlarni; iqtisodiy jarayonlarning amal qilish ko'nikmalariga ega bo'lishi; • iqtisodiy hodisa va jarayonlarni tahlil qilish usullarini bilgan holda samarali qo'llash; iqtisodiy qonunlarni, ilmiy tushunchalarning (kategoriyalarning) amal qilish xususiyatlarini, mexanizmlarini bilgan holda iqtisodiy muammolar bo'yicha yechimlar qabul qilishmalakasiga ega bo'lishi kerak.
<p>VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ma'ruzalar; • real vaziyatga asoslangan amaliy ishlarni bajarish; • esse, tezis va maqolalar yozish; • vaziyatli topshiriqlarni (keys-stadi) yechish; • jarayonli-yo'naltirilgan ta'lim; • muhokamalarda ishtirok etish; • kichik guruhlarda ishlash; • loyiha ishi bajarish; • mustaqil ishlarni bajarish; • taqdimot tayyorlash; • turli darajadagi testlarni yechish; • so'rov o'tkazish. 	<p>VII. Kreditlarni olish uchun talablar: Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish vajoriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha test yoki yozma ishni topshirish.</p>

<p>6.</p>	<p>Asosiy adabiyotlar</p> <p>1. Charles I. Jones and Dietrich Vollrath https://www.amazon.com/s/ref=dp_byline_sr_book_1?ie=UTF8&field-author=N.+Gregory+Mankiw&text=N.+Gregory+Mankiw&sort=relevancerank&search-alias=books. Introduction to economic growth. 3rd Edition. 2013 y.</p> <p>2. Sibabrata Das, Alex Mourmouras, Peter Rangazas. Economic growth and development. A dynamic dual economy approach. 2nd Edition. 2018 y. ISBN 2192-4333. Electronic ISSN 2192-4341</p> <p>3. Xajiyev B.D., Axmedov D.Q., Zaxidov G.E., Mambetjanov Q.Q. Iqtisodiy rivojlanish nazariyalari. Darslik. – T.: "Innovatsion rivojlanish nashriyot-matbaa uyi", 2018. - 428 bet.</p> <p>4. Xajiyev B.D., Abdullayev S.O., Mambetjanov Q.Q. O'zbekistonning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish strategiyasi. Darslik. – T.: "Zebo yulduzlari MCHJ", 2018. - 417 bet.</p>				
<p>Qo'shimcha adabiyotlar</p>	<p>1. Barbara M. Fraumeni. Measuring economic growth and productivity. Beijing, China. 2020.</p> <p>2. Istvan Kony. Yecomic growth in small open economies. Budapest, Hungary. 2018.</p> <p>3. Jérémie Cohen-Setton, Thomas Helbling, Adam S. Posen, Changyong Rhee, editor. Speterson. Sustaining economic growth in Asia. Fund Washington, 2018.</p>				
<p>7.</p>	<p>Axborot manbaalari</p> <p>1. www.gov.uz – O'zbekiston Respublikasi xukumat portali.</p> <p>2. www.lex.uz – O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi.</p> <p>3. www.tradingeconomics.com – ekonomicheskiye pokazateli</p> <p>Qarshi muhandislik iqtisodiyot instituti tomonidan ishlab chiqilgan va tasdiqlangan.</p>				
<p>8.</p>	<p>Fan/modul uchun ma'sullar Sh.A. Yuldosheva - "Innovatsion iqtisodiyot" kafedrasida dotsenti</p>				
<p>9.</p>	<p>Taqrizchilar:</p> <table border="1"> <tr> <td data-bbox="1236 100 1284 996">A.D. Ravshanov</td> <td data-bbox="1284 100 1316 996">QarMII, "Innovatsion iqtisodiyot" kafedrasida dosenti, iqtisodiyot fanlari nomzodi</td> </tr> <tr> <td data-bbox="1236 100 1284 996">X.S. Muxitdinov</td> <td data-bbox="1284 100 1316 996">QarMII, "Biznes va innovatsion menejment" kafedrasida professori, iqtisod fanlari doktori.</td> </tr> </table>	A.D. Ravshanov	QarMII, "Innovatsion iqtisodiyot" kafedrasida dosenti, iqtisodiyot fanlari nomzodi	X.S. Muxitdinov	QarMII, "Biznes va innovatsion menejment" kafedrasida professori, iqtisod fanlari doktori.
A.D. Ravshanov	QarMII, "Innovatsion iqtisodiyot" kafedrasida dosenti, iqtisodiyot fanlari nomzodi				
X.S. Muxitdinov	QarMII, "Biznes va innovatsion menejment" kafedrasida professori, iqtisod fanlari doktori.				